

Centrem rozšíření zubrů v Evropě mohly být ve středověku Česko a Polsko, ukázala analýza šlechtických erbů

4.9.2026 - | Česká krajina

Mezi země s největším výskytem zubrů mohly ve středověké Evropě kromě Polska také české země. Naznačuje to analýza šlechtických erbů a městských a státních znaků, kterou provedli polští vědci.

„Podle zjištění polských badatelů není v žádné evropské zemi více erbů s vyobrazením zubrů, než v dnešní České republice. V Česku se symbolika zubrů objevuje na dvanácti šlechtických a městských znacích. Na druhém místě je Polsko s deseti erby zobrazujícími zubry. Třetí je s velkým odstupem Ukrajina s pěti erby a čtvrté Rumunsko a Bělorusko, kde se zubr objevuje shodně na čtyřech znacích,“ shrnuje výsledky bádání polských vědců Dalibor Dostál, ředitel ochránářské společnosti Česká krajina, která ve spolupráci s vědci založila největší tuzemský chov zubrů ve středočeských Milovicích.

Tři znaky se zobrazením zuba jsou pak spojené s Německem a Litvou, po jednom se nachází v Rusku, ve Španělsku a Moldavsku. „Moldavsko a Rumunsko jsou výjimečné tím, že se tam zubr objevuje dokonce ve státním znaku. Ukazuje to, jak důležité zvíře byl zubr v místní tradici,“ doplňuje Dalibor Dostál.

Rychlý ústup zubrů ze západní Evropy potvrzuje i to, že například v tak rozsáhlé zemi, jako je Francie, se podle analýzy, kterou zpracoval polský badatel Ryszard Paszkiewicz, nenachází zubr na žádném z erbů. „Zobrazení zubrů na erbech samozřejmě není jednoznačným vodítkem, ze kterého se dá na výskyt těchto velkých kopytníků v naší části Evropy usuzovat. Na erbech se vyskytují často také zvířata exotická, jako lvi, nebo mýtická stvoření, jako vyobrazení jednorožců, draků nebo pegasů. Přesto je četnost vyobrazení zubrů důležitým nepřímým historickým dokladem o jejich pravděpodobném výskytu u nás,“ doplnil Dalibor Dostál.

Ze známých šlechtických rodů měli například páni z Pernštejna ve znaku černou hlavu zuba se zlatým provazcem protaženým chrípím. Auerspergové zase měli v erbu vzpínajícího se zuba.

Zubři patrně dali jméno také několika místopisným názvům na různých místech České republiky. „Na našem území se nacházejí tři města a obce jménem Zubří, a to na Vsetínsku, Chrudimsku a u Žďáru nad Sázavou. Nedaleko Ústí nad Labem leží obec Zubrnice. Zubři zřejmě dali jméno také některým vodním tokům, například Zubřina, Zubřinka a podobně,“ vypočítává Miloslav Jirků z Biologického centra Akademie věd v Českých Budějovicích. Největší suchozemský savec Evropy dal jméno také hradu Zubří Skála na Vysočině, známému také jako Zubří Kámen nebo Zubřstěj či Zubštej.

Přítomnost zubrů na našem území dokládají i nálezy jejich kostí. Z 10. století pochází nález kostí několika různých jedinců v Libici nad Cidlinou na Nymbursku, nejmladší je pak nález z Olomouce ze 14. století. Kromě toho některé nálezy pocházejí například z dalších středověkých vykopávek z Olomouce a z Přerova.

Zubr se historicky vyskytoval na rozsáhlých územích Evropy. Nejnovější a historicky nejkomplexnější rekonstrukci areálu výskytu zuba za posledních 9000 let zpracoval Miloslav Jirků na základě jednoznačně určených kosterních pozůstatků a věrohodných písemných historických dokladů.

„Západní hranice prokázaného rozšíření zubra evropského probíhala západním Německem a na jihu končila ve východní Francii, jižní část areálu tvořily Alpy, Panonská nížina a východní Balkánská pohoří až po pobřeží Černého moře. Na severu areál končil pobřežím Baltského moře od Jutského poloostrova po Finský záliv a odsud do vnitrozemí po Oněžské jezero. Východní hranice rozšíření přibližně kopírovala spojnici Oněžského jezera, Moskevské oblasti a dolního Donu. Jihovýchodní část areálu zahrnovala Velký i Malý Kavkaz a výskyt dozníval v navazujících pohořích Talysh a Elborz. Zajímavé je pohoří Zagros táhnoucí se z jihovýchodního Turecka do Iráku a Íránu. Ze Zagrosu, konkrétně z území dnešního Turecka a Iráku, máme několik kosterních nálezů a četné nálezy sumerských artefaktů, jež zubra zobrazují s mimořádně detailní anatomickou přesností. Jejich autoři zjevně zubra dobře znali z osobní zkušenosti. To je zásadní rozdíl oproti mnohem mladším vyobrazením středověkých evropských autorů, která mají k realitě velmi daleko a zjevně vznikala jen na základě dobové literatury či popisů z druhé ruky,“ popisuje Miloslav Jirků. Již ve vrcholném středověku byl zubr v drtivé většině Evropy již několik století vyhuben a přežíval jen v nemnoha odlehlých oblastech. „Přitom ještě v 10. století více písemných pramenů z území dnešního Rakouska explicitně uvádí běžný výskyt zubra v oblasti dnešního česko-rakouského pohraničí, jež dobové záznamy označují jako „Slovanský les“. Ze stejné doby máme z rakouské strany hranice radiokarbonově datované kosterní nálezy, které tato tvrzení potvrzují. Některé z nálezových lokalit leží jen několik kilometrů od hranice Česka. Například z místa nálezu lebky u Raabs an der Thaya je to k nám jen 5 kilometrů,“ doplnil Jirků. Po první světové válce člověk zubra v přírodě zcela vyhubil, díky chovu v zajetí se ho po druhé světové válce podařilo vrátit zpět do přírody několika evropských zemí.

Na podporu projektů ochrany přírody může veřejnost přispět prostřednictvím portálu pomahamekrajine.cz.

Ochranářská organizace Česká krajina na projektech spojených s ochranou přírody spolupracuje s experty z Biologického centra Akademie věd České republiky, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Univerzity Karlovy v Praze, Ústavu biologie obratlovců Akademie věd České republiky, Botanické zahrady hlavního města Prahy, Zoo Liberec, České zemědělské univerzity v Praze, Mendelovy univerzity v Brně, Masarykovy univerzity v Brně a dalších odborných institucí.

Projekty návratu a ochrany velkých kopytníků podporuje Akademie věd ČR v rámci programu Strategie AV 21, Záchrana a obnova krajiny, dále společnosti Nadace PPF, Nadace Kooperativa, Nadace Qminers, Nadace Benetheo, E.ON, JRD, CTP, Nadace O, Nadační fond rodiny Malých, Accace, Nadace Tipsport, ČEPS, Carborundum Electrite, Amanita Design, DARRÉ, Manufaktura, Linde, Semix, ProfiG2, Bird & Bird, Hornbach, Printwell, Delta Light Czech, LaNiche, Payton Legal, Projan Service, Bříza & Trubač, advokátní kancelář, Vertue, Beire, Pro živou zahradu, JK Jitka Kudláčková, Nadace ČEZ, Megabooks CZ, Net4Gas, Pivovar Zubr, Cestovní kancelář Periscope Skandinávie, Abrasiv, Hotelová škola Poděbrady, Operační program Životní prostředí, Státní fond životního prostředí, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Středočeský kraj, Jihomoravský kraj, Město Milovice, Město Benátky nad Jizerou, American International School ve Vídni, milovická Mateřská škola Kostička, sdružení Přátelé a rodáci Milovic i veřejnost.

Foto: Wikimedia

<https://www.ceska-krajina.cz/7962/centrem-rozsireni-zubru-v-evrope-mohly-byt-ve-stredoveku-cesko-a-polsko-ukazala-analyza-slechticky-erbu>